

UNIVERZITA KARLOVA, PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra pedagogiky, Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1
Katedra psychologie, Myslíkova 7, 110 00 Praha 1

PORTFOLIO

z pedagogicko – psychologické praxe

X/2018

Jméno: .....

Studijní obor: .....

Akademický rok: .....

Přehled požadavků k zápočtu:

Docházka na praxi – doložena evidenčním listem aktivit	ANO - NE
--	----------

Pedagogika:

č. úkolu	Zaměření úkolu	Hodnocení: splněn/nesplněn
1	PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE A STRATEGIE VYUČOVÁNÍ	
2	PEDAGOGICKÁ PRÁCE VYUČUJÍCÍCH SE ZAMĚŘENÍM NA VYBRANÉ ASPEKTY <i>(povinně volitelný úkol):</i>	
2.A	Primární prevence rizikového chování u žáků	
2.B	Začleňování žáků cizinců	
2.C	Specifika práce třídního učitele	
2.D	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	
3	ZÁVĚREČNÁ REFLEXE „Význam pedagogicko-psychologické praxe pro můj profesní rozvoj“	
Hodnocení - pedagogická část		splněno/nesplněno

Psychologie:

č. úkolu	Zaměření úkolu	Hodnocení: splněn/nesplněn
4	MIKROSITUACE	
5	ŽÁK JAKO INDIVIDUALITA <i>(povinně volitelný úkol):</i>	
5.A	Komplexní charakteristika žáka	
5.B	Zapojení žáků do výuky	
5.C	Žák se speciálními vzdělávacími potřebami	
6	TŘÍDA JAKO SOCIÁLNÍ SKUPINA <i>(povinně volitelný úkol):</i>	
6.A	Vztahy ve skupině	
6.B	Učitelská role při vedení skupiny	
6.C	Interakce vyučujících a skupiny	
Hodnocení - psychologická část		splněno/nesplněno

Celkový výsledek hodnocení úkolů A+B	splněno/nesplněno
---	--------------------------

Než budete tento materiál tisknout, zjistěte si, zda bude Váš vyučující požadovat písemnou verzi portfolia! V případě postačující elektronické verze není tisk tohoto textu nutný.

POKYNY PRO ZPRACOVÁNÍ ÚKOLŮ V PORTFOLIU

Úkoly zpracujete podle písemného zadání a podle upřesňujících pokynů vyučujících v reflektivních seminářích. Výběr povinně volitelných úkolů by měl vycházet z konkrétních podmínek dané školy, proto jej vždy konzultujte jak s učiteli dané školy, tak s vyučujícími fakulty, kteří vedou reflektivní semináře k praxi.

Portfolio se zpracovanými úkoly bude jedním z podkladů pro udělení zápočtu z předmětu OPNZ0P103A Pedagogicko-psychologická praxe s pedagogickou a psychologickou reflexí (viz tabulka na předchozí straně).

Jako zdroje informací využijte:

- webové stránky školy;
- harmonogram školního roku;
- zákonné normy a závazné pedagogické dokumenty;
- pedagogickou dokumentaci školy;
- školní vzdělávací program;
- tematické semináře s vedením školy, s výchovným poradcem, se školním metodikem prevence aj.;
- zaměřené pozorování výuky;
- zaměřené pozorování dalších aktivit ve škole,
- rozhovory s pedagogickými pracovníky školy;
- rozhovory se žáky;
- osobní účast: při dozoru, při učitelově přípravě na výuku v kabinetu, při setkání s rodiči, při administrativních úkolech třídního učitele.

Dbejte na důslednou citaci informačních zdrojů.

Zadání všech úkolů a doplňující materiály najdete v Moodle:

Název kurzu: Pedagogicko-psychologická praxe s pedagogickou a psychologickou reflexí

Zkrácený název: PPPX

Link pro zimní semestr: <http://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=2259>

Link pro letní semestr: <http://dl1.cuni.cz/course/view.php?id=3515>

Klíč k zápisu: obdržíte mailem prostřednictvím SIS.

Nezapomeňte si aktualizovat svou e-mailovou adresu!

PEDAGOGICKÁ KOMUNIKACE A STRATEGIE VYUČOVÁNÍ

POVINNÝ ÚKOL z PG, pro všechny studující, zpracování ve dvojicích nebo trojicích.

Cíl úkolu:

Ve svých pozorováních se zaměříte na klíčovou úlohu výukové komunikace, budete sledovat její strukturu a posoudíte souvislost výukové komunikace s vytvářením příležitostí k učení žáků. Charakterizujete komunikační prostředky učitele a strategie vyučování. Porovnáte vybrané charakteristiky výuky dvou vyučujících v jedné třídě.

Průběh zpracování:

1. Vytvořte dvoučlenné nebo tříčlenné skupiny a vyberte si jednu třídu, kterou můžete opakovaně navštívit. Zvolte si hodiny dvou vyučujících, u kterých budete pozorovat odlišnou strukturu pedagogické komunikace ve třídě.
2. Svá pozorování zaměřte zejména na tyto aspekty:
  - A/ obecné charakteristiky výukové komunikace
  - B/ strategie řízení třídy a udržování kázně, vytváření prostředí pro učení žáků
  - C/ strategie vyučování, situace podporující rozvoj kompetence k učení.

Ve spolupráci s vyučujícím pedagogické reflexe praxe tyto aspekty výukové komunikace dále konkretizujte a podle toho zvolte vhodné evaluační nástroje (pozorovací schémata, hospitační archy). Příklady vhodných evaluačních nástrojů najdete v Moodle, dále můžete využít např. příloh z publikace GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno: Paido, 2005.

3. Rozdělte si role ve skupině. Každý člen pracovní skupiny bude hospitovat alespoň dvakrát u každého z obou vybraných vyučujících, celkem tedy pro tento úkol budete zpracovávat záznamy pozorování minimálně čtyř vyučovacích hodin.
4. Souběžně se záznamem pozorování se pokuste zachytit autentické výroky z hodiny a popište kontext, ve kterém komunikace probíhala. Buďte věcní, zaznamenávejte fakta a pozorovatelné jevy, své poznámky a interpretace si zapisujte odděleně.
5. Po hodině podle možností ved'te krátký rozhovor s vyučujícím a zjistěte jeho hodnocení proběhlé vyučovací hodiny. Své interpretace pozorovaných jevů z hodiny diskutujte ve skupině.
6. Společně zpracujte písemný výstup

Výstup:

Výstupem úkolu je strukturovaný text v rozsahu cca 3-5 normostran, ve kterém představíte analytické porovnání charakteristik výukové komunikace v hodinách dvou vyučujících. Posoudíte souvislost výukové komunikace s výskytem situací podporujících učení žáků. Svá tvrzení doložíte výsledky pozorování a pokusíte se je interpretovat ve světle vhodných pedagogických teorií.

Pozn.: Autentické záznamy z pozorování (vyplněné pozorovací archy – nepřepisujte na počítači) budou přílohami práce, dle požadavků vyučujících předložíte nebo naskenujete a vložíte do moodle.

Kritéria hodnocení úkolu:

- hospitační záznamy obsahují pozorovatelné jevy; fakta jsou důsledně odlišena od interpretací a hodnocení; záznamy obsahují popis kontextu adekvátní terminologií;
- interpretace záznamů pozorování jsou korektní, přiměřené a doložené fakty (výsledky pozorování nebo datovými fragmenty);
- diskuse zahrnuje analytické porovnání a teoretickou reflexi

PEDAGOGICKÁ PRÁCE VYUČJÍCÍCH SE ZAMĚŘENÍM NA VYBRANÉ ASPEKTY

POVINNĚ VOLITELNÝ ÚKOL z PG, zpracování ve dvojicích nebo trojicích.

Cíl úkolu:

V úkolu č. 2 se zaměříte na součásti komplexní učitelské role, které přesahují vlastní práci ve vyučování. Vyberete si jedno tematické zaměření:

2.A	Primární prevence rizikového chování žáků
2.B	Začleňování žáků cizinců
2.C	Specifika práce třídního učitele
2.D	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Charakterizujete specifické činnosti vyučujících a porovnáte zákonné vymezení těchto činností a jejich reálné naplňování v dané škole.

Průběh zpracování:

1. Vytvořte dvoučlenné nebo tříčlenné skupiny a rozdělte si role ve skupině. Ještě před konáním příslušného tematického semináře s pracovníky školy prostudujte zákonné normy a další závazné pedagogické dokumenty, týkající se zvoleného aspektu pedagogické práce vyučujících. Svá zjištění diskutujte.
2. Zaznamenejte informace z tematického semináře.
3. Veďte krátký rozhovor k dané problematice s jedním nebo dvěma vyučujícími.
4. Analyzujte a diskutujte získané informace.
5. Zpracujte přehled specifických činností a požadavků na vyučující, včetně administrativních. Zachyťte síť vzájemné spolupráce pedagogických pracovníků a jejich specifické kompetence a role, případně spolupráci s dalšími aktéry vně školy.
6. Charakterizujte náročnost jednotlivých rolí, event. požadavky na specifické vzdělávání
7. Vyjádřete se k souladu požadavků vymezených zákonem a normami a jejich reálnému naplňování.
8. Společně připravte prezentaci pro ostatní účastníky praxe.

Výstup:

Výstupem úkolu je připravená prezentace pro ostatní účastníky praxe, která charakterizuje specifické požadavky na vykonávání učitelské profese vzhledem ke zvolenému aspektu. Obsahuje odpovídající odkazy na zákonné normy a další závazné dokumenty. Vychází z pedagogické dokumentace školy, reflektuje informace získané ze společných tematických seminářů a z individuálních rozhovorů s pedagogickými pracovníky školy.

Kritéria hodnocení úkolu:

- vhodná struktura prezentace, adekvátní a jednotná terminologie
- korektní odkazy na zákonné normy a další zdroje
- průkazné záznamy terénního šetření
- odpovídající interpretace a závěry

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PRAXE

POVINNÝ ÚKOL z PG, pro všechny studenty

Cíl úkolu:

Budete reflektovat znalosti a zkušenosti získané v průběhu pedagogicko-psychologické praxe z hlediska svého profesního rozvoje.

Průběh zpracování:

Po skončení praktických aktivit a vypracování všech úkolů v portfoliu se zamyslete nad právě proběhlou zkušeností, předmětem jako celkem, praktickými aktivitami ve škole, jednotlivými úkoly v portfoliu i způsoby práce v seminářích. Zpracujte pojednání na téma "Význam pedagogicko-psychologické praxe pro můj profesní rozvoj".

Výstup:

Volný text v rozsahu 1-1,5 strany

Kritéria hodnocení:

- konzistentnost textu, hloubka reflexe

PSYCHOLOGICKÁ ČÁST PORTFOLIA K PEDAGOGICKÉ PRAXI

OBECNÉ INFORMACE K PLNĚNÍ ÚKOLŮ

Psychologická část portfolia k reflexi pedagogické praxe se skládá ze tří úkolů. První úkol je pro všechny studující společný a je vypracováván individuálně. Druhý a třetí úkol je skupinovou prací. Každá skupina si volí jedno zadání z příslušné nabídky (viz dále).

Studentské skupiny pro plnění úkolů je nutné vytvářet podle praxe na stejné škole. Skupina nemusí navštěvovat stejný seminář.

Skupiny pro druhý a třetí úkol by měly čítat 3-4 osoby. Předem se společně domluvíte na způsobu plnění úkolu – tj. zda se budete všichni účastnit každého dílčího sběru dat, nebo zda si sběr dat rozdělíte. Doporučujeme zvolit druhou variantu, neboť tím budete šetřit svůj čas a sběr dat bude probíhat přirozeněji (zejména v případě rozhovorů není vhodné, když by u rozhovoru byli více než dva lidé). V případě rozdělení úloh je třeba předem dobře naplánovat, jaké informace bude každý z vás shromažďovat. Proto přípravné fázi věnujte dostatek pozornosti. Zároveň je třeba na závěr počítat s delším časem na předání a propojení shromážděných údajů.

Výstupy všech úkolů studující vkládají do Moodle, kde budou vyučujícími ohodnoceny. V případě skupinových prací je možné vložit pouze jeden výstup za skupinu, avšak v textu musí být jasně a přehledně uvedena jména všech členů skupiny a jejich podíl na plnění úkolu. Ačkoliv bude odevzdán úkol jen jedním členem skupiny, hodnocení bude nahráno všem ze skupiny.

Plnění úkolů je průběžně diskutováno na seminářích. Vyučující stanovují na začátku semestru termíny, do nichž je nutné (zcela či částečně) vypracovat jednotlivé úkoly, které pak jsou na seminářích prezentovány.

Většina dílčích úkolů z druhého a třetího oddílu vyžaduje opakovaný kontakt s určitou třídou. Volbu úkolu tedy dělejte i s ohledem na to, zda vám škola umožní v určité třídě strávit několik vyučovacích hodin. Na tom, v kterých třídách by to bylo možné, se domluvíte ihned na začátku praxe.

Plnění úkolů na praxi provádějte s maximální citlivostí vůči dětem a vyučujícím. Snažte se o co nejmenší zatížení školy a změnu běžného chodu. V druhém a třetím úkolu konzultujte s třídními učiteli/ učitelkami způsob plnění a zejména výběr dětí či tříd. **Je třeba přísně dbát na etická pravidla, zejména na opatrnost v práci se získanými daty, zachování mlčenlivosti, respektování soukromí.**

U některých úkolů mohou školy požadovat informovaný souhlas rodičů se zapojením jejich dětí do sběru dat pro účely plnění pedagogické praxe. V tom případě použijte buď informovaný souhlas obvykle užívaný na dané škole, nebo si připravte vlastní formulář. Inspirujte se informovanými souhlasy uvedenými v příloze.

Během pedagogické praxe mějte na paměti, že jejím účelem je získat lepší orientaci a porozumění školní realitě. Nezaměňujte pedagogickou a didaktickou praxi – připravujete se tím o zajímavé zkušenosti vyplývající z toho, že výuku nevedete, ale „jen“ nezaujatě pozorujete. Pro vaše budoucí učitelské působení je schopnost přemýšlet o školní realitě z různých úhlů pohledu velice důležitá.

MIKROSITUACE (Pohled na školní situace z perspektivy různých aktérů)**Průběh zpracování:**

1. Každý samostatně provedte pozorování jedné vyučovací hodiny a k ní přilehlé přestávky. Při pozorování se předem nesnažte zaměřovat na jeden konkrétní aspekt, nýbrž naopak se nechte pozorovanými jevy „oslovit“.
2. Z pozorovaného úseku si vyberte jednu dílčí situaci, která je z časového hlediska krátká (maximálně několik minut), ohraničená a vnitřně ucelená. Vhodné k pozorování mohou být následující situace: učitelské zvládnutí nečekaného podnětu, řešení momentální nekázně žáka, slovní spor mezi učitelem a žákem, konflikt mezi žáky, spolupráce mezi žáky při skupinové práci, reakce třídy na vyrušení externím faktorem (např. hlášení rozhlasu), reakce třídy (a učitele) na chybu učitele atd. Nesoustřed'ujte se pouze na situace s negativním nábojem.
3. Zvolenou situaci v průběhu hodiny detailně zaznamenejte. Při popisu věnujte pozornost následujícím aspektům:
  - a) aktéři situace (kdo se situace účastnil a jakou úlohu v ní sehrál),
  - b) průběh situace (jak se situace vyvíjela, jaké fáze obsahovala, co kdo řekl či udělal),
  - c) kontext situace (v jakém prostředí a době situace nastala),
  - d) důsledky situace (jak situace ovlivnila celkovou atmosféru a průběh vyučovací hodiny či přestávky).
4. Vedle popisu situace také uveďte důvod, proč jste si ji zvolili (čím vás situace zaujala), jaký dojem ve vás vyvolala, případně jak jste situaci v okamžiku pozorování rozuměli.
5. Co nejdříve po proběhnutí situace (nejlépe ihned po vyučovací hodině) požádejte o krátké vyjádření všechny podstatné aktéry situace (např. učitele a žáka, několik žáků aj.). Cílem je získat jejich pohled na proběhlou situaci – jak se cítili, proč se zachovali určitým způsobem, jak jinak by se mohli zachovat atd. Získané odpovědi zaznamenejte.
6. Následně porovnejte pohledy jednotlivých aktérů. Soustřed'te se nejen na rozdíly mezi nimi, ale také na případné shody ve vnímání a hodnocení situace.
7. Na závěr porovnejte vyjádření aktérů s vaším původním pohledem na situaci (viz bod 4). V čem se váš pohled lišil od pohledu samotných aktérů? V čem se pohled změnil po získání perspektiv samotných aktérů/ek?
8. Na závěr se zamyslete nad průběhem situace a v případě, že v ní spatřujete nějaký nedostatek, navrhněte, jakými změnami v chování jednotlivých aktérů (zejména učitele) by bylo možno průběh situace pozitivně ovlivnit.

Výstup úkolu: Výstupem úkolu je písemný záznam o rozsahu 1-2 normostrany. Doporučujeme následující strukturu: a) popis situace (záznam z pozorování), b) vyjádření aktérů, c) porovnání pohledu aktérů, d) porovnání pohledu aktérů a vlastní reflexe situace, e) zhodnocení průběhu situace a navržení změny.

ŽÁK JAKO INDIVIDUALITA

Druhý úkol si každá skupina vybírá z následující nabídky třech dílčích úkolů. Pro splnění druhé položky v portfoliu je dostačující zpracovat právě jeden úkol z oddílu, který se týká žáka jako individua a individuality. Jednotlivé úkoly zařazené do tohoto oddílu se zabývají různými aspekty žákovské identity. Doporučujeme, aby si skupina zvolila úkol nejen podle zájmu o určité téma, ale také s ohledem na podmínky ve škole, kde provádíte praxi. Výběr úkolu konzultujte s třídním učitelem/kou.

Varianta 5. A: KOMPLEXNÍ CHARAKTERISTIKA ŽÁKA

Průběh zpracování:

1. Ve skupině si společně vyberte jednoho žáka či žákyni, s nimiž můžete přicházet častěji do kontaktu. Výběr dítěte konzultujte s vyučujícími. Mělo by se jednat o běžné dítě, nikoliv o žáka/yni s výrazným problémem vzhledem ke školním výkonům či postavení v kolektivu. Důvody pro to jsou dva: a) běžné, neproblémové děti se mohou ve škole stávat „neviditelné“; prostřednictvím úkolu si rozvíjíme citlivost vůči specifickým charakteristikám zdánlivě obyčejných dětí, b) v rámci úkolu se dostáváme do úzkého kontaktu s dítětem a ptáme se ho na řadu informací; v případě dětí s problémy či dětí výrazně odlišných se můžeme dotknout obtížných témat, v nichž by neopatrný postup mohl dítěti ublížit.
2. Požádejte žáka/yni o účast v úkolu. Dítěti vysvětlíte účel úkolu („učení se učitelské profesi“) a zdůrazněte důvěrnost veškerých informací. Účast v úkolu představuje především poskytnutí jednoho delšího rozhovoru, případně několika kratších rozhovorů. Dítě musí s účastí v úkolu souhlasit.
3. Požádejte o rozhovory či zpřístupnění informací třídního učitele. Na základě jeho doporučení se případně obraťte na další vyučující předmětů, v kterých má žák slabé či naopak silné výkony nebo odlišné chování, případně na výchovnou poradkyni/ce.
4. Informace o žákovi shromážděte prostřednictvím pozorování, rozhovoru s dítětem, rozhovoru s třídním učitelem/kou, případně můžete zapojit i další techniky. Základní instrukce k pozorování a rozhovorům jsou uvedeny níže.
4. Průběžně si předávejte všechny získané informace o žákovi, přehledně je archivujte, následně analyzujte a na závěr vytvořte charakteristiku žáka.

Metody sběru dat:

1. Pozorování žáka

- volné pozorování v době výuky i přestávek, případně i na mimoškolní akci
- opakované záměrné pozorování se zaměřením na oblasti: a) Výukové: zájem a aktivita v hodině, míra pozornosti, osobní tempo, jak se vyrovnává s úkolovými situacemi, vyjadřování pocitů (emocí) při školním úspěchu či neúspěchu; b) Sociální chování: ke spolužákům (odlišit chování k chlapcům a dívkám), učitelům i vám osobně, jak řeší případné neshody (konflikty) s dětmi atd.

2. Rozhovor s žákem

- realizace rozhovorů v příjemném a nerušeném prostředí (např. ve družině), maximální délka jednoho rozhovoru 30 minut (při únavě a nesoustředěnosti dítěte je třeba rozhovor přerušit)
- cílem rozhovorů je získat informace o žákovi a zmapovat úroveň jeho komunikačních dovedností (všímat si verbální a neverbální komunikace)

- záznam rozhovorů na diktafon (se souhlasem žáka) a následný přepis
- volný rozhovor s cílem zjistit významné oblasti žákova života z jeho perspektivy; rozhovor je možné orientovat na tyto oblasti: zájmy žáka, trávení volného času, vzpomínky na MŠ a 1. třídu (otázka, zda měl odklad, v kolika letech nastoupil do školy, na kterou paní učitelku rád vzpomíná a z jakého důvodu atd.)
- polostrukturovaný rozhovor se zaměřením na tato témata: A) třída: jak hodnotí třídu jako skupinu (je kamarádká, konfliktní aj.), co by se v jejích třídě mělo změnit, jaké činnosti společně realizují, zda by uvažoval o změně třídy/školy, zda má kamarády mimo třídu/školu atd., B) škola: zájem o jednotlivé školní předměty, co se mu daří a v jakém školním předmětu má problémy, hodnocení vyučujících, zvláště třídního učitele, C) budoucí studijní a pracovní dráha: o jakém povolání přemýšlí, proč, co by chtěl studovat po ZŠ, podle čeho se bude rozhodovat, kdo má na jeho rozhodování o budoucí škole vliv atd., D) rodina: činnosti, které realizuje společně s rodiči a sourozenci, kolik volnosti „subjektivně vnímá“ v rodině (např. má stanovený čas k učení, kdo kontroluje domácí učení, existují pravidla na užívání TV a počítače?), pravidelné organizované zájmové aktivity (ZUŠ, sportovní oddíly, jazyková výuka aj.), kapesné atd.

3. Rozhovor s třídním učitelem (po ukončení individuální práce s žákem)

- strukturu rozhovoru připravit podle dříve získaných informací a na základě prostudované školní dokumentace, v případě nejasností požádat třídního učitele o vysvětlení
- rozhovor se zaměřením na tato témata: A) schopnosti a výkony žáka (Pracuje žák podle svých osobních možností? Pokud nikoliv, kde jsou příčiny? V jakých předmětech má silné a slabé výkony? Jaké jsou budoucí studijní možnosti dítěte? atd.), B) spolupráce s rodinou (Jak dlouho třídní učitel rodinu žáka zná, jak často jsou v kontaktu, jakou podporu rodina dává školní přípravě? atd.), C) postavení v kolektivu (Jak je žák zařazen ve třídní skupině mezi chlapci a děvčaty, s kým se nejvíce kamarádí, má s někým neshody? atd.)
- pokud má žák problémy ve školních výkonech, je vhodné požádat třídního učitele též o vyplnění dotazníku výkonové motivace

Výstup úkolu: Výstupem úkolu je ucelený a vnitřně strukturovaný text „charakteristika žáka“, který obsahuje všechny podstatné informace o dítěti ve vztahu k jeho školnímu vývoji. Doporučujeme text strukturovat podle následujících témat: a) identifikační údaje (neuvádějte jméno dítěte, ale pouze iniciály nebo smyšlené jméno), b) zdravotní stav, c) rodinné zázemí, d) průběh školní docházky, včetně oblíbených předmětů a školních výsledků, e) osobnostní a volní charakteristiky, f) sociální charakteristiky, g) budoucí aspirace, h) další podstatné údaje, i) závěr. Výstup by měl dále obsahovat reflexi plnění úkolu, v které jako skupina popíšete zkušenosti se sběrem a analýzou dat (např. případné problémy při vedení rozhovorů, způsob, jakým se s nimi skupina vyrovnala, a co by doporučovala atd.). Rozsah textu by se měl pohybovat mezi 3 a 5 normostranami. Ukázka vypracovaného úkolu je uvedena v doprovodných materiálech.

Varianta 5.B: ZAPOJENÍ ŽÁKŮ DO VÝUKY

Průběh zpracování:

1. Jako skupina si společně vyberte dva žáky či žákyně, jejichž třídu můžete opakovaně pozorovat. Děti by se měly lišit svojí školní úspěšností. Výběr dětí konzultujte s třídní učitelkou/em.
2. Třídu navštivte minimálně 3x, a to vždy v různých předmětech. Vybírejte si předměty odlišné svojí povahou (např. matematika, občanská výchova, hudební výchova).
3. Během vyučovacích hodin pozorujte projevy daných dětí. Dělejte si podrobné záznamy. Všimněte si toho, s jakou frekvencí a jakým způsobem se zapojují do výuky. Soustřeďte se zejména na následující aspekty: nakolik iniciují komunikaci s vyučujícími, jak aktivně reagují na pokyny, do jaké míry ve výuce vyhledávají kontakt s vrstevníky, jak snadno se nechají vyrušit nesouvisejícími podněty atd.
4. Po každé pozorované hodině udělejte krátký rozhovor s příslušným učitelem či učitelkou. Zeptejte se, jak hodnotí dané dítě, jaká je jeho školní úspěšnost, respektive silné a slabé stránky, jaké postupy na zapojení dítěte do hodiny se osvědčují atd.

- Po skončení bloku pozorování ved'te s dětmi krátké rozhovory o jejich postoji ke škole a oblíbě jednotlivých předmětů. V případě, že jsou tomu třídní učitelé/ky nakloněni, zadejte dětem dotazník výkonové motivace (viz příloha). Můžete použít i další techniky – jejich výběr konzultujte na semináři.
- Proved'te rozbor údajů z pozorování a z rozhovorů. Výsledky z jednotlivých metod propojte tak, aby vznikl komplexnější obrázek o daném dítěti. Porovnejte výsledky za obě děti a vyvod'te z toho závěr týkající se školní motivace, školní úspěšnosti a aktivity ve výuce.

Výstup úkolu: Výstupem úkolu je text, který představuje analyzované informace o dvou žácích, dále jejich srovnání a závěr. Cílem textu je charakterizovat dva rozdílné žákovské profily z hlediska jejich zapojení do výuky a vztáhnout je k méně viditelným charakteristikám, jako je školní motivace, obliba předmětů, přístup vyučujících atd. Snažte se identifikovat faktory, které mají v případě daných žáků vliv na jejich aktivitu a způsob zapojení ve výuce. Na základě srovnání zhodnot'te, nakolik jsou ve výuce přítomny podněty pro aktivaci a větší zapojení žáků, případně se zamyslete nad možností jejich změny. Rozsah textu je 3 až 5 normostran.

Varianta 5.C: ŽÁK SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Průběh zpracování:

- Jako skupina si společně vyberte jednoho žáka se speciálními vzdělávacími potřebami, který má statut integrovaného, tj. jeho výuka se řídí individuálním vzdělávacím plánem. Může se jednat o dítě se specifickými poruchami učení, o dítě se smyslovým či tělesným postižením, o dítě s poruchami autistického spektra atd. Výběr dítěte konzultujte s třídní učitelkou/em.
- Získejte přístup k individuálnímu vzdělávacímu plánu daného dítěte a důkladně jej prostudujte.
- V odborné literatuře se blíže seznamte s problémy a diagnózou, které byly u žáka zjištěny.
- Prostudujte dokumenty, které definují žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – školský zákon 561/2004 Sb. a vyhláška 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění vyhlášky č. 147/2011 Sb. (viz příloha).
- Proved'te pozorování alespoň tří vyučovacích hodin, v kterých zejména sledujte projevy žáka a přístup vyučujících k žákovi. Učitelský přístup porovnejte s doporučeními, které uvádí IVP. Všimněte si také zapojení dítěte do vrstevnické skupiny.
- Ved'te krátký rozhovor s třídní učitelkou/em a případně i s vyučujícími sledovaných předmětů o daném dítěti a o naplňování IVP.
- Vyhledejte výchovnou poradkyni či poradce a zjistěte, jak na dané škole probíhá příprava IVP, jaké metodické vedení je poskytováno běžným vyučujícím a případně jak se kontroluje účinnost doporučení v IVP. Všimněte si, jaké místo má péče o děti se speciálními vzdělávacími potřebami v agendě školního poradenského pracoviště, jehož výčet činností definuje vyhláška č. 72/2005 Sb. (viz příloha).
- Údaje shromážděné všemi metodami zpracujte a vzájemně porovnejte.

Výstup úkolu: Výstupem úkolu je text, který komplexně představuje integrovaného žáka. Cílem je prostřednictvím pohledu na případ jednoho žáka porozumět procesu vytváření a naplňování individuálního vzdělávacího plánu. Text by měl obsahovat údaje z rozboru IVP, z odborné literatury o dané diagnóze, z vyhlášky, z pozorování, z rozhovoru s výchovnou poradkyní/cem a z rozhovoru s vyučujícími. Ty dále porovnejte a na příkladu konkrétního žáka vyvod'te závěr o účinnosti péče o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami na dané škole. Rozsah textu je 3 až 5 normostran.

TŘÍDA JAKO SOCIÁLNÍ SKUPINA

Třetí úkol si každá skupina vybírá z následující nabídky třech dílčích úkolů. Pro splnění třetí položky v portfoliu je dostačující zpracovat právě jeden úkol z oddílu, který se týká třídy jako sociální skupiny. Jednotlivé úkoly zařazené do tohoto oddílu se zabývají různými aspekty fungování vrstevnické skupiny a možností podpory pozitivního sociálního klimatu. Výběr úkolu konzultujte s třídním učitelem/kou.

Varianta 6.A: VZTAHY VE SKUPINĚ

Průběh zpracování:

1. Zvolte si jednu třídu, kterou můžete opakovaně navštěvovat. Výběr třídy konzultujte s třídní učitelkou či učitelem.
2. Třídu pozorujte nejméně během 3 vyučovacích hodin a k nim přilehlých přestávek (nejlépe v různých dnech). Při pozorování se zaměřte zejména na vztahy mezi dětmi.
3. Pokuste se identifikovat děti v různých sociálních pozicích (hvězda třídy, outsider aj.) a všimněte si, jak se vztahují k ostatním dětem a vyučujícím a jak se naopak ostatní chovají vůči nim. Pro zpřesnění zkuste najít co nejvýstižnější "obyčejné" pojmenování pro sociální pozici, kterou dítě ve třídě zaujímá (např. třídní šašek, provokatér, vrba atd.). Snažte se vysledovat výraznější skupiny, které se ve třídě tvoří a jakou roli v nich tyto děti hrají.
4. S několika dětmi, které zastávají podle pozorování rozdílné pozice, ved'te krátký rozhovor. Zaměřte se především na to, jak vnímají a hodnotí jejich třídní kolektiv.
5. Ved'te krátký rozhovor s třídní učitelkou či učitelem zaměřený na to, jak vnímá a hodnotí danou třídu, které děti mají ve skupině specifické postavení, jak charakter třídního kolektivu ovlivňuje výuku ve třídě a jak se snaží sociální klima v kolektivu ovlivňovat.
6. Zeptejte se třídní učitelky/e či výchovné poradkyně/ce, zda bylo ve třídě uskutečněno sociometrické šetření, tj. měření vztahů a pozic ve skupině. Pokud ano, požádejte o poskytnutí sociometrických výsledků. Čím podrobnější výsledky budou, tím lépe. Na základě výsledků určete, kdo byl sociometrickou hvězdou třídy a kdo naopak outsiderem, jaká byla míra oblíbenosti a vlivu jednotlivých žáků, jaká byla míra náklonnosti atd. Zjistěte důvody, proč bylo sociometrické šetření ve třídě realizováno, na průběh šetření (kdo ho zadával, jak bylo zdůvodněno dětem aj.) a na využití výsledků (kdo výsledky zpracoval, kdo a jak je představil vyučujícím a dětem, k jakým opatřením se na jejich základě přistoupilo ve třídě aj.). Se sociometrickými výsledky pracujte velmi opatrně a citlivě. Pro ilustraci jsou v příloze uvedeny ukázky sociometrických dotazníků.
7. Porovnejte výsledky pozorování, rozhovorů s dětmi, rozhovorů s vyučujícími a případně původního sociometrického šetření. Na základě všech zdrojů třídu charakterizujte.

Výstup úkolu: Výstupem úkolu je text o rozsahu cca 3 normostrany, který zahrnuje základní údaje získané z jednotlivých zdrojů, jejich vzájemné porovnání a celkové shrnutí (závěrečnou charakteristiku třídy). Ilustrace výstupu je uvedena v příloze.

Varianta 6.B: UČITELSKÁ ROLE PŘI VEDENÍ SKUPINY

Průběh zpracování:

1. Zvolte si dva třídní učitele či učitelky, s nimiž se domluvíte na plnění tohoto úkolu.
2. Jejich třídy pozorujte během dvou vyučovacích hodin a přilehlých přestávek. Dělejte si poznámky o projevech dětí, jejich vzájemných vztazích, atmosféře ve skupině, stylu vedení ze strany vyučujících atd. Vybrané děti o přestávce požádejte o vyjádření na otázku – jaká je vaše třída. Po domluvě s vyučujícími můžete eventuálně tuto otázku zadat všem dětem k písemnému zpracování.
3. V obou třídách navštivte třídnické hodiny. Sledujte, co a v jakém poměru je obsahem hodiny.

4. Ved'te rozhovor s oběma třídními učiteli/kami o tom, jak hodnotí třídu jako skupinu, jaké sociální klima ve třídě podle nich panuje, jak uvažují o účelu třídnických hodin, zda a jakým způsobem se snaží ovlivňovat vztahy mezi dětmi ve třídě atd. Cílem je zjistit, jaká je role vyučujících v ustavování a změně vztahů ve vrstevnických skupinách.
5. Z rozhovorů s třídními učiteli/kami a případně i členy školního poradenského pracoviště (výchovní poradce, školní metodik prevence, školní psycholog) zjistěte, zda a případně jaké aktivity pro posílení pozitivního sociálního klimatu ve třídách provádí ŠPP.

Výstup úkolu: Vyústěním úkolu je text o rozsahu cca 3 normostrany, v kterém zhodnotíte roli třídních učitelů/ek a školního poradenského pracoviště ve vedení třídních skupin. Obě třídy porovnejte z hlediska jejich klimatu a z hlediska učitelských zásahů. Vyjádřete se k účinnosti pozorovaných třídnických hodin (ve vztahu k budování skupiny).

Varianta 6.C: INTERAKCE VYUČJÍCÍCH A SKUPINY

Průběh zpracování:

1. Zvolte si jednu třídu, kterou můžete opakovaně navštívit. Volbu třídy konzultujte s třídní učitelkou či učitelem.
2. Vyberte si tři předměty vedené různými vyučujícími. Každý předmět navštivte 2x. Celkem tedy provedete pozorování šesti vyučovacích hodin, z nichž vždy dvě náleží ke stejnému předmětu a jsou vedeny stejným vyučujícím.
3. Při pozorování si všimněte zejména atmosféry ve skupině, míry aktivity dětí, jejich ochoty ke spolupráci s vyučujícími, přístupu vyučujících ke skupině, stylu disciplinace atd. Cílem je zachytit, zda se skupina v interakci s různými vyučujícími projevuje odlišně a případně identifikovat faktory, které mají na tuto odlišnost vliv. Primární pozornost by neměla být věnována didaktickým postupům, nýbrž komunikačním stylům na učitelské a žakovské straně.
4. Po pozorování každé hodiny ved'te namátkově krátké neformální rozhovory s dětmi; požádejte je o vyjádření k dané hodině (jak se jim líbila).
5. Po skončení všech pozorování ved'te krátký rozhovor se sledovanými vyučujícími o dané třídě a jejich spolupráce se třídou.
6. Porovnejte údaje za všechny tři vyučující. Sledujte, zda ze své pozorovatelské pozice vnímáte změnu nastavení a chování skupiny v závislosti na konkrétních vyučujících.

Výstup úkolu: Výstupem z úkolu je text v rozsahu cca 3 normostrany, v kterém představíte výsledky dílčích pozorování a jejich srovnání. Cílem úkolu je zmapovat sílu vlivu učitelské osobnosti na fungování skupiny a pochopit interakční povahu vyučování.

PŘÍLOHY (v moodle)

1. Ukázky informovaných souhlasů
2. Ukázky sociometrických dotazníků
3. Vyhláška č. 72/2005 Sb.
4. Vyhláška č. 73/2005 Sb.
5. Ukázka vypracovaného úkolu č. 4
6. Ukázka vypracovaného úkolu č. 5.A
7. Ukázka vypracovaného úkolu č. 6.A